

PRÉDIKÁTOR KÖNYVE

- Prekopa István -

Bevezetés (izagógia) a Prédikátor (Qóhelet) könyvéhez

Általános megjegyzések

- **A bibliai bölcsességirodalom karakterisztikus darabja.**
- **Radikálisan** vetette fel a lényegbevágó kérdéseket.
- Számolt vele, hogy a válasz döbbenetesen kijózanító lesz.
- Azt a választ kapta ugyanis, ahogyan Isten látja a dolgokat, tehát a maguk realitásában, igazi valóságában (lásd **A valóság reális bemutatása** c. pontot!).
- A talált szilárd pontok („**minden csak múló semmiség, mely elszáll, mint a szél**” – Préd 1,2 (4x).14; 2,1.11.15.17.19.21.23.26; 3,19; 4,4.7.8.16; 5,6.9; 6,2.4.9.11.12; 7,6.15; 8,10.14.14; 9,9.9; 11,8.10; 12,8.8) **viszonylagossá tették a közvéleményben fontosnak tartott értékeket.** Olyanokat is, amelyeken maga az emberi szerző is meglepődött: bölcsesség {Préd 1,13-17; 2,13-17.26-28}, a gondos munka {Préd 2,1-26; 3,9-13; 4,6-8; }, gazdagság {Préd 4,8; 5,12.19; 6,1; 7,11; 9,13-14}, ifjúság, hajnal {Préd 11,10}, vidám élet {Préd 2,2-3} stb. = egyszóval minden {Préd 1,1-14; stb}.
- Sokszor kap **nehezen elfogadható választ Istentől.**
- Rádöbben, hogy Isten fenséges titkait sokszor nem láthatjuk át, **mivel Isten kifürkészhetetlen** {Préd 3,11-14.18; 7,23-24; 11,4-5}, és **teljesen szabad, szuverén** {Préd 5,1} - ne akarjuk tehát mi megszabni, hogyan tegyen vagy viselkedjen! - Furcsa módon, éppen emiatt, a **Préd** emberi szerzője teljes békességgel veszi tudomásul Isten megállapításait, mondván: „**örülj annak, amit megtehetsz!**” {Préd 2,4-11-24-26; 3,9-13.22; 5,17-19; 9,7-9; stb}. Hogyan lehetséges ez? Csakis úgy, hogy **igazán rábízta magát Istenre** {lásd Préd 7,14; stb}.
- A „bölcsességi irodalomban” a Préd-t megelőzte a Péld és a Jób könyve. A Péld-t olvasva kialakulhatott a felületes olvasókban a vulgáris alapelv: „az igazak sorsa boldogulás, a gonoszoké pusztulás”. – Jób könyve bemutatja, hogy az igazat éppen igazsága miatt érheti olyan próba, amely előtt megáll az emberi ész. Jób könyve sem ad azonban teljes választ a felmerülő kérdésekre. Ennek okait vizsgálja a **Préd** könyve, leszögezve, hogy **nem vehetjük át Isten hatáskörét** {Préd 5,1}, ezért nincs más választásunk, mint **örülünk annak, amit tehetünk** {Préd 2,10.24; 3,9-13.22; 5,17-19; 9,7-9},

lássunk is neki, számolva azzal, hogy nem kaphatunk mindenre választ, másrészt tartsuk szem előtt, hogy **mindenről számot kell adnunk Istennek Préd 3,17; 12,13-14.**

- Tudnunk kell, hogy Isten kijelentése „progresszív” a Bibliában = szükségünk van az egész Bibliára ahhoz, hogy igazán és helyesen hangolódhassunk rá Isten gondolkodására és gondolataira. A Préd könyvét is a teljes Biblia fényében kell olvasnunk, különösen az újszövetségi kijelentések fényében.
- Tudatosítanunk kell, hogy Isten ószövetségi kijelentése lényegében három „műfajban” fogalmazódott meg: a tóra-szövegekben, a bölcsességi irodalomban és a prófétai kijelentésekben. – „Nem fog hiányozni sem a tóra a papnak, sem a tanács a bölcsnek, sem az ige a prófétának!” – Jer 18,18;

- **Ne felejtjük el!:**

A **hellén** gondolkodó a fogalmakat tisztázza, hogy elvonatkoztatva általánosíthasson, a **római** elveket szögez le, hogy ítélkezhesék és uralkodhassék, a **közel-keleti bölcs** személyeket és eseményeket tanulmányoz, sok mindent megfigyelve **érezelteti a valóságot, hogy boldogulhasson, a bibliai**, ez utóbbihoz hasonlóan, mégpedig Istennel együtt tanulmányoz, rengeteg oldalról járja körbe a témát, hogy **érezeltetve a kimondhatatlan valóságot végül is Istennel élhessen, és előtte kedves lehessen.**

A kifejezési formákra vonatkozóan:

A **hellén** gondolkodó filozófikus, hogy megértse a valóságot, a **római** inkább jogász vagy katonás, hogy ítélhessen peres ügyekben legyőzze ellenségeit, és uralkodhassék a birodalmában, a **közel-keleti bölcs** szívesen gondolkodik képekben, és költői eszközöket igénybe véve fogalmaz bölcs mondásokat, hogy érzékteltesse a valóságot.

- A **Préd egészen elűt** a korabeli bölcsesség-irodalomtól abban, hogy minden lázadás nélkül állapítja meg, hogy Isten szuverén (mindentől független) úr {**Préd 5,1**}, az Isten adta örömök élvezésére biztat (anélkül, hogy a habzsolást javasolná) {**Préd 2,4-11-24-26; 3,9-13,22; 5,17-19; 9,7-9; stb**}, és bármennyire is úgy tűnik, hogy távol van Istentől, az egész könyvet szilárd Isten-kapcsolat, az Istenbe vetett feltétlen bizalom járja át {lásd **Préd 7,14; stb**}. A legtöbb hasonlóság a mezopotámiai bölcsességi irodalommal van (Gilgames eposza - **Préd 9,7-10**; „A szenvedő beszélgetése jámbor barátjával” vagy „Babiloni theodicea”, „A pesszimizmus párbeszéde”), de ez csupán „külső” hasonlóság. Az egyiptomi bölcsességi

A valóság reális bemutatása = ahogyan Isten látja:

- Minden csak **múló semmiség**, mely elszáll, mint a szél. {**Préd 1,2 (4x).14; 2,1.11.15.17.19.21.23.26; 3,19; 4,4.7.8.16; 5,6.9; 6,2.4.9.11.12; 7,6.15; 8,10.14.14; 9,9.9; 11,8.10; 12,8.8**}
- Az ember fáradozása **szélterelgetés** {**Préd 1,14; 2,11.17.26; 4,4.6; 6,9**}.
- Semmi haszna nincsen az emberi fáradozásnak - ti. **Isten nélkül: Zs 127,1-2; Préd 2,1.11; 3,; 5,10.15; 6,11; 10,11;**
- Nincsen semm új a nap alatt = minden, mindig ugyanaz marad: **Préd 1,4-11; 2,12; 3,15;**
- Az ember nem foghatja föl Isten gondolatait: **Préd 3,11;**
- Örüljön az ember a munkájának, amit Isten adott neki! Mert ez az ember része a földön – Isten adományaként: **Préd 2,4-11-24-26; 3,9-13,22; 5,17-19; 9,7-9;**
- Isten ajándéka az, hogy az ember jól élhet és dolgozik: **Préd 3,13;**
- A látszat csal: **Préd 3,16;**
- Isten mindent megítél: **Préd 3,17; 12,13-14;**

Kortörténet

Nehéz volna megállapítani, mert hosszú időn keresztül állhatott össze az anyag.

Műfaja

- Azt kell megállapítanunk, hogy a **Prédikátor könyve provokáció**. Ez a műfaja.
- Hogyan provokál?

Kulcs: Isten nélkül

- Úgy, hogy mindjárt az elején **nem teszi hozzá** vaskos megállapításaihoz azt a lényeges két szót, hogy **Isten nélkül**. (Minden csak múló semmiség, mely elszáll mint a szél... – ti. Isten nélkül. Nincsen semmi új a Nap alatt... – ti. Isten nélkül. Nem tudunk kilépni a dolgok körforgásából... – ti. Isten nélkül. stb.)
- Miért nem teszi hozzá ezt a két **kulcsszót**? Úgy gondolom, azért, **hogyan provokáljon**.

Kit akar provokálni?

- Úgy gondolom, hogy a **korabeli vallási-politikai elitet**. Miért gondolom így? Ugyanis a korabeli vallási-politikai elit már annyira nem volt hajlandó Istenre figyelni {vö. **Ez** 3,8-9; **Mt** 23; stb}, hogy **megpróbálja** ilyen nyilvánvalóan egyoldalú állításokkal gondolkodásra bírni.

Milyen céllal provokál?

- Hogy rádöbbenjenek a valóságra. Milyen valóságra? Arra, hogy **Isten nélkül nincs értelme semminek**.
- Ha pedig erre rádöbbennek, már lehetőségük nyílik, hogy Istenhez forduljanak és éljenek. {lásd **Ez** 33,11; stb}

Van-e hasonló provokáció a Bibliában?

- Van. Lépten-nyomon találkozunk vele. Csak **Jób** és **Jónás** könyvét említem, valamint a **Mk** 3,1-6-ot.
- **Jób** könyve provokálja azt a szemléletet, amelyet Jób három barátja képvisel: „Ha valaki bajban van, ez a baj egy konkrét bűnének a következménye.” Jób könyve világosan bemutatja, hogy az ember sokszor nem tudja meg, hogy miért szenved, de a szenvedése is, a megoldás is Isten kezében van, és ott jó helyen van. Sőt: ott van a legjobb helyen. Az ember – nem kicsiny – dolga, hogy éppen is rá bízta magát Istenre.
- **Jónás** könyve azokat provokálja, akik azt az Istentől kapott küldetésüket, hogy a nemzeteket Istenhez vezessék és így megmentésük háttérbe szorítják nacionalista érdekeik miatt. Jónás Istentől kap ilyen küldetést Ninivébe, az Izraelnek rengeteget ártó Assziriába. Jónás az ellenkező irányba megy. Amikor Isten mégis odaviszi, akkor nagyon kurtára fogja az üzenetet: »Még negyven nap, és elpusztul Ninive.« Amikor pedig a niniveiek bűnbánatot tartanak és Istenhez térnek, Jónás egészen belekeseredik: „Pontosan ezért nem akartam idejönni, mert sejtettem, hogy ez lesz a vége!”
- **Mk** 3,1-6: »Ezután ismét a zsinagógába ment. Volt ott egy sorvadt kezű ember; figyelték Jézust: vajon meggyógyítja-e szombatot, hogy vádat emelhessenek ellene. Ekkor ezt

mondta a sorvadtt kezű embernek: „Állj ki középre!” Hozzájuk pedig így szólt: „Szabad-e szombaton jót tenni, vagy rosszat tenni, életet megmenteni, vagy kioltani?” De azok hallgattak. Ekkor haragosan végignézett rajtuk, és sajnálta őket szívük keménysége miatt; majd így szólt ahhoz az emberhez: „Nyújtsd ki a kezedet!” Erre az kinyújtotta, és meggyógyult a keze. A farizeusok pedig kimenne, a Heródes-pártiakkal együtt azonnal arról tanácskoztak, hogyan végezzenek vele.«

Szerző

Neve: Qóhelet = prédikátor, az egyházi ügyek intézője, menedzser.

„ben Dávid”-ként szól a felirat, Izráel királya Jeruzsálemben – az első két fejezetben hivatkozik csak rá, utána már egyáltalán nem. Sokan gondolnak Salamonra, hiszen általában ő a „bölcs király”, mások viszont Ezékiásra (aki épített tavakat {**Préd** 2,6 - **zKir** 20,20; **zKron** 32,30}, házakat {**Préd** 2,4 - **zKron** 31,11}, nagy volt a gazdagsága és dicsősége {**Préd** 2,7-8 - **zKir** 18,5-7; **zKron** 32,27-29} - bár ezek az utalások nem teljesen meggyőzőek), aki „bölcs mondások gyűjtetőjeként” szerepel a **Péld** 25,1-ben. A könyv végén bölcs tanítóként mutatkozik be a könyv szerzője – **Préd** 12,9;

Kora: Az i.e. 4-3. században kaphatta meg a könyv a mai alakját. – Mindig a kánoni forma a döntő.

Események időpontjai

- Utalás van Jeruzsálem bölcsességet kereső királyára, de valószínűleg ez csak a műfaj jellegét hangsúlyozza.

Származása

A könyv első két fejezete királyi tapasztalatokra (?) utal.– A bölcs emberek általában jó módú írástudók voltak – itt is gondolhatunk erre.

Kanonizálás

- Viszonylag későn – az Énekek Énekével együtt a legtovább vitatott, és a legkésőbb kanonizált könyv.
- A héber kánonban: a Mőgillót csoportban, a sátoros ünnepen olvasták és olvassák fel.

Forrásai

Nem említ forrásokat, bár meríthetett gyűjteményekből.

A szöveg felépítése (mivel provokáló szándékú bölcsességi irodalom, elég nehéz felismerni a felépítését.)

Tartalom

Bev. { Préd 1,1-11}: Elmélkedés a múltó semmiségről, mely elszáll, mint a szél.

1. { Préd 1,12-6,9}:

Bevezető eszmélődés – 1,12-18;

Az élvezetről – 2,1-11;

Bölcsesség és esztelenség – 2,12-17;

Az emberi fáradozásról – 2,18-26;

Fáradozásról és időről – 3,1-4,16;
Mindennek megvan az ideje – 3,1-15;
Minden ugyanoda jut – 3,16-22;
Társadalmi rendellenességek és az összefogás – 4,1-16;
Istenfélelemről – 4,17-5,6;
Társadalmi igazságtalanságról – 5,7-8;
A vagyon is csak múló semmiség – 5,9-6,9;

2. { Préd 6,10–11,6}:

Az ember képtelen megismerni, hogy mi a jó – 6,10-8,17;
Bevezető gondolatok – 6,10-12;
Mondások és tanítás – 7,1-14;
Mondások igazságról és gonoszságról – 7,15-24;
Az emberről – 7,25-29;
Különbéle tanítások és eszmélődések – 8,1-17;
Az ember megismerése korlátozott – 9,1-11,6;
Bevezetés – 9,1-6;
Az élet élvezéséről – 9,7-10;
Idő és véletlen – 9,11-12;
A bölcsesség korlátai – 9,13-10,15;
Vegyes mondások – 10,6-11,6;

3. Ifjúságról és öregkorról {Préd 12,7-8}

Utószó (epilógus) {Préd 12,9-14}

Alapmondanivaló: → Lásd az Általános megjegyzéseknél!

- Isten felfoghatatlan, de terve van velünk, azért élvezzük az életet, és tegyük, amit csak tudunk!
- Isten szabad, és szuverén, tehát nem szabhatjuk meg, hogy mit kell tennie!
- Az egész könyvből mély bizalom érződik Isten iránt – sehol sem lázad a megtapasztalt kudarcok után.

Jelentősége

- Isten **beláthatatlan fensége** a magyarázat arra, hogy a legtöbbször **nem értjük sok dolog miértjét.**
- Ez azonban **nem ok arra, hogy lázadjunk** ellene,
- hanem **tegyük meg** mindazt, amit csak tudunk,
- mégpedig **örömmel**
- szem előtt tartva, hogy **mindenről számot kell adnunk Istennek!**

Aktuális üzenete

Mindennek rendelt ideje van!

Préd 3:1

Mindennek rendelt ideje [van], és ideje [van] az ég alatt minden akaratnak.

Minden lehet jó, ha a helyén van, a megfelelő időben!

Ha valaki akkor nevet, amikor sírni kellene, és akkor sír, amikor örülni kellene, ez nagyon nem jó!

Szex: a házasságban helyén van, ott van a rendelt ideje, máshol nincs!

Vicc: az élet nagy kérdései: van-e élet a halál után, van-e szex a házasságban?

Felismerni: minek mikor van az ideje, mert rendelt ideje van mindennek!

Példa: a szolgálat ima helyett nem jó, vagyis van, amikor az Úrral való kapcsolatot kell megerősíteni! De az ima sem jó szolgálat helyett! Vagyis, van, amikor már menni kell, és cselekedni az Úr akaratát, akkor nem szabad az ima mögé bújni kifogásként!

A Szentlélek vezetése szerint kell élnünk, és az előre elkészített cselekedetekben kell járnunk!

Szakirodalom

- 1) Jakubinyi György [2000]: Minden hiábavalóság?
- 2) Gyulafehérvár, saját kiadás.
- 3) Thomas Römer [1994]: Bölcsesség az Ószövetségben (Igen jó összefoglalás)
- 4) Bp, A Bp-i Ref. Teol. Akadémia Bibliai és Judaisztikai Kutatócsoportjának kiadványai 8. füzet – 43 o.
- 5) Georges André [1992]: A Prédikátor könyve és az Újszövetség feleletei (kritikával olvasandó)
- 6) Dillenburger, Gute Botschaft Verlag
- 7) Gordon D. Fee – Douglas Stuart [1996]: Kétélű kard (kritikával olvasandó, de hasznos megállapításai vannak!)
- 8) Bp, Harmat
- 9) Dr. Komesz Mátyás [2003]: Csak múló semmiség, mely elszáll, mint a szél...
- 10) – gondolatok a Prédikátor könyvéről (előadás a Ker.-Zsid. Társ. 030319-i ülésén)
- 11) Bp, PTF belső használatra – 24 o.